

ABDURAHMON AL –HOMISIY HIKOYA VA SHERLARINING G‘OYAVIY JANRI VA BADIY XUSUSIYATLARI

Otaxanova Jamila Akbaraliyevna

Ijtimoiy siyosiy fanlar institute

Arab filologiyasi yo‘nalishi

4-bosqich arab-ingliz guruhi talabasi

Annotasiya: Ushbu maqolada arab adabiyotining yirik namoyondalaridan biri – Al – Homisiyning xayoti, ijodi jahon adabiyoti bilan bog‘liq qarashlari va milliy – ozodlik g‘oyalariga asoslangan ijtimoiy va siyosiy pozitsiyasi atroflicha taxlil qilingan. Muallifning qisqa hikoya, novella va sheriy janrlaridagi maxoratli ijodi undagi reallik va insonparvarlik, vatanparvarlik g‘oyalari keng yoritiladi. Aynan “O‘lim pechkalari”, “Biz o‘lmaymiz”, “Po‘lat” kabi hikoyalarda Misr, Keniya va Jazoir xalqlarining mustamlakachilikka qarshi kurashi badiiy talqin etilgani ta‘qidlangan. Shuningdek shoirning “Ikki daryo oralig‘i” sheriy to‘plamidagi foris timsoli orqali arab xalqlarining qahramonlik an‘analari, milliy g‘ururi va o‘zini tiklash g‘oyalari ochib berilgan. Maqolada al homisiy ijodining o‘ziga xosligi, badiiy uslubi va arab adabiyotida tutgan o‘rni ilmiy asosda yoritilgan.

Kalit so‘zlar : Abduraxmon al – Homisiy, arab adabiyoti, milliy ozodlik kurashi, novella, hikoya, realism, foris, Misr, ijtimoiy adolat, mustamlakachilik.

Abstract: This article explores the life and literary legacy of the prominent Arab writer Abdurahman al-Hamisi, focusing on the evolution of his artistic worldview and his transformation from a lyrical-romantic writer into a socially engaged democratic author. The study highlights al-Hamisi’s mastery in short prose genres such as the short story, novella, and essay, emphasizing the realism, humanism, and patriotic themes that characterize his works. Special attention is given to his depiction of national liberation movements in Egypt, Kenya, and Algeria in stories such as “The Furnaces of Death,” “We Will Not Die!”, and “Steel.” The article also

analyzes the symbolic use of the fāris (knight) figure in his poetic collection “Songs for the Knight of the Land Between the Two Rivers”, where al-Hamisi evokes the heroic heritage of Arab culture and calls for national revival. Overall, the article demonstrates the distinctive artistic style, ideological depth, and significant contribution of al-Hamisi to modern Arabic literature.

Keywords: Abdurahman al-Hamisi, Arabic literature, national liberation struggle, short story, novella, realism, fāris (knight), Egypt, anti-colonialism, social justice.

Arab adabiyotining yirik namoyondalaridan Abdurahmon al-Hamisiy 1920 yilning 12 noyabrida Port-Saidida tugʻildi. Otasi dehqon, onasi esa shaharlik dindor oiladan edi. Al-Hamisiyning hikoya qilishicha, uning bolaligi xiyla ogʻir kechgan: ota-onasi inoq boʻlishmagan, oxiri ajrashishgan. Al-Hamisiy shunday xotirlaydi: «Koʻp yillardan keyin bu voqealarni eslab, butun iztirob-uqubatlar ortida yurakka nashtar urgan yagona qoʻlni - bir-biriga begona boʻlganlarni nikoh zanjiri bilan bogʻlovchi tobeʻlikning qoʻlini koʻrdim».

1945-1953 yillarda al-Hamisiy lirik va romantiklikdan demokrat yozuvchiga, grajdan yozuvchi darajasiga koʻtarildi. Uning asarlarida vatan ozodligi va ijtimoiy adolatsizlikka qarshi chaqiriq salobatli jaranglaydi. 1945-1953 yillarda al-Hamisiy jahon mumtoz adabiyoti vakillarining asarlarini mustaqil chuqur oʻrganadi, ularning ichidan ayniqsa rus adabiyoti vakillarini ilgʻor, taraqqiyparvar gʻoyalari, yuksak insoniy ideallari, gumanizmi uchun yuqori baholaydi. Ular ijodidan ilhomlanib al-Hamisiy M. Gorkiy, M. Sholoxov toʻgʻrisida qator maqolalar yozadi, ularda arab kitobxonini yozuvchi biografiyasi, ijodining oʻziga xos xususiyatlari bilan tanishtiradi.

M. Gorkiy hamisha al-Hamisiyning adabiy ideali boʻlib, uni insonga muhabbat, yashashga, oʻqishga, mehnatga, tinchlikka boʻlgan huquqini himoya qiladigan asarlar yozishga undagan. Al-Hamisiyning serqirra ijodida kichik proza janrlari - qisqa hikoya va ocherklar markaziy oʻrinni egallaydi. Adibning novella janridagi ilk tajribalari 40 yillar oʻrtalariga toʻgʻri keladi. Uning «Soʻnggi ohang»

nomli ilk novellasi 1948 yilda bosildi. O'sha davrdan boshlab al-Hamisiy hikoyalari faqat o'z vatanidagina emas, arab Sharqining boshqa mamlakatlarida ham shuhrat qozondi. Endilikda al Hamisiy kitobxonlar mehrini qozongan mashhur novellachidir.

Al-Hamisiyning noyob poetik mahorati, ayniqsa, hikoyalar tilida yorqin namoyon bo'ldi. Adib ijodining ana shu xususiyati haqida Ali ar-Ran shunday ta'kidlaydi: «Abdurahmon al-Hamisiyning bu to'plamdagi hikoyalari tadqiqotchisi uning novellalari qasidadan o'sib chiqqanining guvohi bo'ladi. Misol sifatida «So'nggi ohang» novellasini olaylik. Unda she'rga xoslik novelladan ustunlik qiladi. Hatto hikoyada personajlarni topolmaymiz, qatnashuvchi shaxslarning mavhumlashgan fikrlariga duch kelamiz».

Al-Hamisiy hikoyalari mazmuni turli-tuman bo'lsa-da, hayotiy haqiqat ularning hammasi uchun mushtarakdir. Adib o'z asarlarida ishchilar, dehqonlar va shahar burjua qatlami hayotini yoritgan. Al-Hamisiy o'z xalqining milliy-ozodlik harakatidan chetda turolmasdi. Shuning uchun ham uning qator asarlarida milliy ozodlik kurashning dolzarb muammolari ko'tarilgan. Bu asarlar al-Hamisiyning haqiqiy qiyofasi - vatan fidoyisi va uning mustaqilligi uchun chinakam kurashchisi ekanini ko'rsatdi. Al-Hamisiy hikoyalari Misr xalqining ingliz mustamlakachilariga qarshi milliy-ozodlik kurashi avj olgan davrlarda yozilgan. Ular hamyurtlarini vatan oldidagi burchga sadoqat, xalqdagi barcha kuchlarni imperializmga qarshi jipslashishga undadi. Ingliz imperialistlari va kolonizatorlariga qarshi milliy ozodlik kurashi muammolarini al-Hamisiy turli nuqtai nazardan talqin etdi. Bu hikoyalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, muallif bu kurashni ishchilar, dehqonlar, mayda burjuaziya, ziyolilar va armiya ishtirok etgan umumxalq kurashi sifatida aks ettirgan.

«O'lim pechkalari» deb atalgan eng yaxshi hikoyalardan birida al-Hamisiy Misrning milliy ozodligi mavzusini Misr ishchilari va dehqonlarining ijtimoiy va siyosiy ongi ko'tarilishi bilan bog'laydi. Hikoya qahramoni Madbuli shaharga pul topish, boylik to'plash va to'yga pul jamg'arish uchun kelgan. Dastavval u o'z

manfaatlarini o'ylab yashaydi, atrofida bo'layotgan voqealar uni kam qiziqtiradi, ammo shafqatsiz voqelik uni dunyoga yangicha nigoh bilan qarashga majbur etadi.

Korxonalarda, ingliz harbiy lagerida u ishchilar ustidan qilinayotgan haqoratlar, ma'muriyat tomonidan qilinadigan aldovlarni o'z ko'zi bilan ko'radi, o'zi xam ekspluatatsiya qurboniga aylanadi. Madbuli qalin puli ishlay olmaydi, lekin u boshqa narsa orttiradi: ishchilarning umumiy noroziligi, xo'jayinlarga nisbatan nafratini ko'rgan Madbulida siyosiy evolyusiya sodir bo'ladi. Hikoya oxirida uni shakllangan ishchilar jangchisi, ommaviy yetakchining ishtirokchisi sifatida ko'ramiz. Ommaviy stachka ishchilarning namoyishkorona ingliz korxonasida ishni tashlab ketishi bilan yakunlanadi. Madbulining xayoli oldin to'yga to'plash uchun piast (pul birligi) sanash bilan band edi, endi u tamoman o'zgardi. Madbuli o'z-o'ziga: «Bu inglizlar, Madbuli, Misrda uning boyliklarini bosib olish, paxtasi, bug'doyi, chorvasi, suvi, yer va odamlari nimani bersa o'zlashtirishni ko'zlaydilar, sendaqa misrliklarga esa qashshoqlik, yo'qchilik va nodonlikda yashashni ravo ko'radilar.

Madbuli, bu inglizlar senga o'z cho'ntaklaridan emas, Misrdan o'g'irlaganlarini to'laydilar. Inglizlar minib yurgan avtomobillar Misr puliga kelgan, ular kiyadigan a'lo navli liboslar ham Misrdan o'g'irlangan pullardan. Ular misrliklardan olingan boyliklarga cho'lg'anib yotibdilar, senga esa, Madbuli, qoldiqlarning qoldig'i beriladi».

Hikoyani o'qir ekanmiz, beixtiyor epigrafdagi «Misr mustaqilligi uchun kurashda ishchilar xalqning avangardi bo'ldilar. Ular Britaniya lagerlarini tark etdilar, ularning qornini to'yg'azib turgan ishlaridan voz kehdilar, Vatan ozodligi uchun mardlarcha ochlikka chidadilar» so'zlari esga tushadi.

«Biz o'lmaymiz!» hikoyasi esa Keniya xalqining milliy ozodlik harakatiga bag'ishlangan. Al-Hamisiy bu hikoyada Keniya qabilasining ozodlik va mustaqillik kurashidagi ishtiroki to'g'risida fikr yuritadi. Muallif donishmand dohiy tili bilan Keniyaning ingliz bosqinchilari tomonidan qul qilinishi tarixini so'zlab beradi.

Al-Hamisiy bu hikoyani yozgan paytlarida (1953, may) Keniya ingliz

mustamlakasi edi. Ammo al-Hamisiy o‘zini, kitobxonni ham, bugun bo‘lmasa ertaga Keniya ozodlik va mustaqillika erishish va o‘z yeridan mustamlakachilarni butunlay quvishiga ishondi.. Qo‘zg‘olon tugadi.. Ammo qanoti singan jarohatlangan xalq xech qachon tinch uxlay olmaydi, yo‘q! Bu jarohat uni yangi janglarga chorlaydi, toki zamin mustamlakachilikdan tozalansin, tinchlik hukmron bo‘lsin!

«Po‘lat» hikoyasi bir qarashda qiziqarli, ajoyib detektivga o‘xshaydi. Aslida unday emas. Jazoir xalqining mustaqilligi uchun kurashidan hikoya qiluvchi sahifalardir. Hikoyada Jazoir va Misr xalqlarining birdamligi, hamkorligi tasvirlangan. Asarning yechimi kutilmagan: Jazoir vatanparvarlariga yashirincha xabar yetkazuvchi Misr aloqachisini ta‘qib qilib yurgan odam xuddi o‘ziday kurashchi-vatanparvar bo‘lib chiqadi. Yechim bunday kulgili, yumoristik tarzda bo‘lsa ham, o‘quvchi konfliktning bunday xayrli tugashidan qoniqish hosil qiladi

Al-Hamisiy she‘riyatida 1975 yilda chop etilgan «Ikki daryo oralig‘i risariga qo‘shiqlar» alohida o‘rin egallaydi. Bu she‘rlar 1967 yil iyunidagi Isroil bilan bo‘lgan olti kunlik urushdagi Misr mag‘lubiyatidan keyingi siyosiy tanglik chog‘larida yaratilgan edi. Umidsizlik va tushkunlik holatiga tushgan ko‘pchilik odamlardan farqli o‘laroq Al-Hamisiy ana shu tanglikning yengib o‘tilishiga va mamlakat harbiy-siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy kuchlarining qayta tug‘ilishiga ishonchini saqlagan Misr ziyolilari toifasiga mansub edi

«Ikki daryo oralig‘i risariga qo‘shiqlar»ga turli hajmdagi va o‘z sarlavhasida «qo‘shiqlar»ning umumiy mazmunini ifodalovchi yettita she‘r (ularning bittasi sarlavhasiz) kiritilgan. Bular «Debocha» yoki «Yig‘i», «Musiqiy debocha» yoki «Yuksak niyat», «Bag‘dod», «Kutish», «Risar» «Risarning ovozi», «Yo‘lda» she‘rlaridan iborat. Bitta she‘rga turlicha sarlavhalar qo‘yilgani arab adabiyotida she‘rlariga umuman sarlavha qo‘ymaslik an‘anasi hali ham barham topmaganidan dalolat beradi.

«Ikki daryo oralig‘i risariga qo‘shiqlar»ning yaxlitligini taminlovchi asosiy vosita foris - risar obrazining kiritilishidir. Unda arab musulmon madaniyatining turli zamonlarga xos qatlamning daslabki asarlarida «foris» atamasi she‘riy

matnlarida «chavandoz» va «suvari» ma'nosida qo'llanilgan. Badaviyga foris bo'lish uchun ot, yengil sovut, qilich, nayza va arqonga ega bo'lish yetarli bo'lgan. Foris yakkama yakk kurashda jang taqdirini hal qilishi lozim edi. Tarixchilar risarlarni sanar ekanlar, ularning ba'zilar «past» tabaqadan ekanini ta'kidlaydilar. Bu atama sinonimik jihatdan batal («dovyurak», jasoratli», «qo'rqmas», «botir», «jangchi», «qahramon») va fahl («kuchli», «buyuk», «ulug'vor») so'zlari bilan bog'liq va uni risar ma'nosida tarjima qilish mumkin.

Forisning vazifasiga yaylovlar, suv havzalari, qabilaga tegishli podani qo'riqlash, islomni qabul qilgach esa, dinni, yetim va himoyasizlarni himoya qilish, yengilgan dushmanga oliyjanoblik ko'rsatish kirgan. Foris boylikka intilmagan. Uning xatti-harakati javonmardlik (murruva) ifodasi bo'lib, bu narsa arablarda izzat hurmat, or-nomus belgilaridan sanalgan. Foris o'z muhabbatini kuylovchi shoir bo'lgan. Foris g'oyasi o'rta asr islom davri rivoyatlarida (sira) o'z ifodasini topgan. Ko'pgina forislar tarixdan joy olganlar va xalq eposining qahramonlariga aylanganlar.

Foris qahramon askar va shoirning ideali sanalar edi. Shuning uchun ham al Hamisiy bu obrazga murojaat qiladi, misrliklar va arablarning milliy tuyg'ulariga ta'sir ko'rsatib, o'tmishdagi qudratni yangi tarixiy davrda qayta tiklashga chaqiradi. Buni asar sarlavhasidagi ikki daryo oralig'i ham ramziy ravishda arab xalifaligi, arab madaniyati gullagan joyni bildiradi. Foris obrazi bilan shoir asarining ijtimoiy-siyosiy jihatlari bog'liq bo'lsa ham, shoir uni arablarning qahramonona o'tmishi ramzi sifatida foydalanar ekan, uni yangi mazmun, mundarija bilan boyitadi. Bu endi siyosiy yo'l boshchi xalq, umum arab manfaatlari ifodachisidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xodjaeva R.U. Yangi davr arab adabiyoti tarixida ma'rifatparvarlik jarayoni. O'quv qo'llanma. T. TDshi, 1999
2. Akbarova M.N. yangi davr adabiyoti (XIX - XX) asrlar . Darslik. T; TDShi 2009

3. Turdiyeva Y. Personajlar xarakterini yaratishda uslub individualligi (L. Bo‘rixonning “Jaziramadagi odamlar” romani asosida) Chop etilgan Guliston davlat universiteti axborotnomasi ilmiy jurnali. – Guliston, 2022. - № 4. (97) – B. 109 – 112.
4. Raxmonov, A. (2025). MUTARRIZIYNING “RISALATUN FIN-NAHV” ASARIDA TIL O‘QITISH USULLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 5(20), 126-130.
5. Turdiyeva, Y. The Phenomenon OF Artistic Style in Uzbek Literature. *European Journal of Humanities and Educational Advancements*, 6(12), 22-23.
6. Turdiyeva, Y. The Portrait and Its Functions in the Work. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 4(12), 1-3.
7. Turdiyeva, Y. Individuality Of The Literary Style (Based On The Novel “People In The Heat” By Luqmon Borikhan). *European Journal of Humanities and Educational Advancements*, 3(12), 17-18.
8. Jo‘rayeva, M. A. SCHOLARS WHO CONTRIBUTED TO THE DEVELOPMENT OF MEDICINE IN MEDIEVAL CENTRAL ASIA.
9. Toshmatova, S. (2023). Recommendations on Poetic Translation From Uzbek Into English Language. *American Journal of Pedagogical and Educational Research*, 19, 146-149.
10. Mahmudova, S. A. (2019). The concept of psychologism in the literature, techniques and methods of psychological image. *Научные вести*, (10), 46-50.
11. Махмудова, Ш. А., & Республикаси, Ў. (2021). НУТҚДА СЎЗНИ ТЎҒРИ ТАҲЛИЛ МЕЗОНЛАРИ. *Экономика и соцуум*, (4-2 (83)), 1148-1151.
12. Valievna, A. D. (2026). PHILOSOPHICAL INTERPRETATION OF PATRIOTIC IDEAS IN MODERN UZBEK POETRY. *AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE*, 4(1), 80-87.